

Darbuotojų saugos ir sveikatos teisinio reguliavimo ir praktikos pokyčiai 2021 m., prognozės 2022 m.

Advokatas Vilius Mačiulaitis

Kas yra DSS?

- Nauda verslui.
- Pareiga iš teisinio reguliavimo.
- Profesinės rizikos vertinimas.
- Pagrindinis principas – prevencija.
- Darbuotojų mokymas.
- DSS kultūra.

Delegavimas (atsakomybių piramidė)

- kiekvienu konkrečiu atveju turi būti analizuojami tie įstatymai, įstatymų įgyvendinamieji ir įmonių vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai, kuriuose įtvirtintos konkrečios darbdaviui ar jo įgaliotam asmeniui nustatytos pareigos darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimo srityje (Nr. [2K-154/2012](#), [2K-572/2013](#), [2K-355-788/2016](#));
- būtina nustatyti, kas buvo atsakingas už jų įgyvendinimą, t. y. kada, kam ir kokia apimtimi tokie įgaliojimai buvo suteikti (Nr. [2K-461/2008](#)).

Atsakomybė

- ▶ Kai pareigos užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą yra paskirstytos keliems asmenims, būtina nustatyti, kurio (kurių) iš atsakingų asmenų savo pareigų neįvykdymas nulėmė nelaimingą atsitikimą darbe, avariją ar kitokių sunkių padarinių atsiradimą

LAT Nr. 2K-154/2012

Paskyra-leidimas?

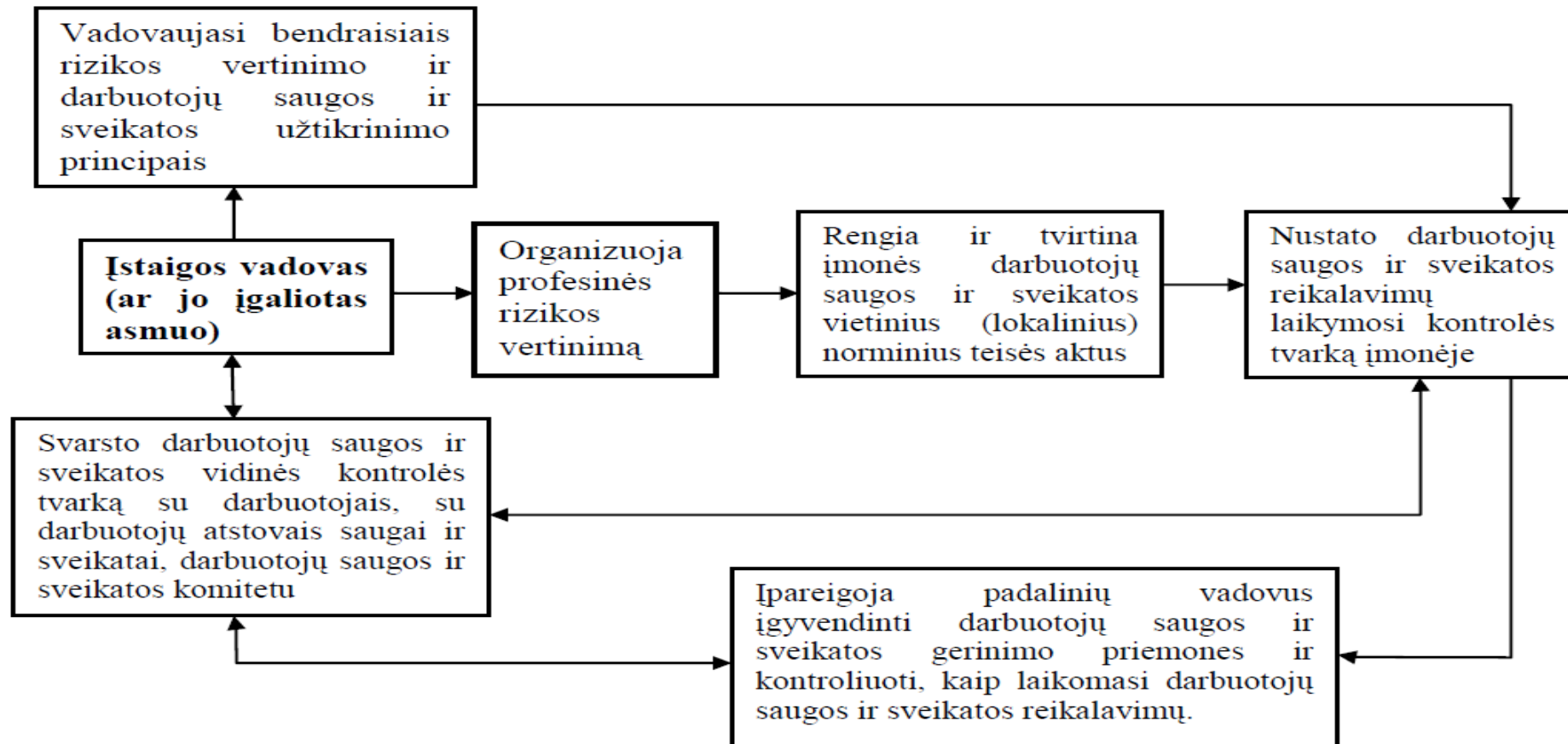
Neblaivumo nustatymas?

Profesinės rizikos vertinimas

- ▶ Darbo priemonės
- ▶ Darbo aplinka
- ▶ Cheminės rizikos (dulkės, garai..)
- ▶ Fiziniai veiksniai (triukšmas, vibracija..)
- ▶ Biologiniai veiksniai (pelėsiai, virusai..)
- ▶ Aplinkos veiksniai (apšvietimas, drėgmė...)
- ▶ Psichologiniai veiksniai (stresas, priekabiavimas..)
- ▶ Darbo organizavimas
- ▶ Darbo procesai

DSS būklės vidinė kontrolė

DSS būklės vidinė kontrolė - organizacinių priemonių, kurių pagrindu įmonėje organizuojami darbai ir kontroliuojama kaip laikomasi DSS (norminių ir lokalinių) teisės aktų reikalavimų, visuma, skatinanti darbuotojus laikytis DSS reikalavimų.

Darbuotojų saugos ir sveikatos prevencijos organizavimas

- **2.3.** *Ar įmonėje nustatyta ir vykdoma nuosekli darbuotojų saugos ir sveikatos prevencijos politika?*
- 2.3.1. Ar įmonėje nustatyta nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencijos priemonių įgyvendinimo ir kontrolės tvarka? ([2.1.] 11 str. 2 d.)
- 2.3.2. Ar įmonėje nustatyta darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų laikymosi kontrolės tvarka? ([2.1.] 19 str. 2 d. 3 p.)
- **2.4.** Ar darbuotojai pasirašytinai supažindinami su darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimais? ([1.1.] 42 str. 4 d.)

Profesinės rizikos vertinimo etapai

Parengiamieji darbai

identifikuojami įmonėje nuolat ar periodiškai atliekami darbai, procesai ar vietos;

identifikuojami esami ir galimi rizikos veiksniai ir pavojingos situacijos,

nustatomi darbuotojai, kuriems kyla pavojus dėl jų ar kitų asmenų veiklos.

surenkama informacija apie įmonėje įvykusius NA, profesines ligas

sudaromas rizikos vertinimo darbų planas, kuriame nurodomi rizikos vertinimo darbai, rizikos vertinimo objektai, įvykdymo terminai ir atsakingi darbuotojai

Rizikos veiksnių tyrimas, rizikos dydžio nustatymas, sprendimo dėl rizikos priimtumo priėmimas

kiekybiškai tiriami ar kokybiškai įvertinami rizikos veiksniai

nustatomas rizikos dydis atsižvelgiant į galimą pavojų, galimos žalos sveikatai sunkumą ir jos pasireiškimo tikimybę

atsižvelgiant į nustatytą rizikos dydį, priimamas sprendimas dėl rizikos priimtumo

mobiliose ir laikinose darbo vietose rizikos vertinimas, peržiūrimas ir, jei reikia, atnaujinamas prieš pradedant darbus

Rizikos pašalinimas ar sumažinimas

esant nepriimtinais rizikai, nedelsiant imamasi priemonių rizikai šalinti ar mažinti arba darbai sustabdomi, iki priemonės bus įgyvendintos

esant toleruotinai rizikai, numatomos priemonės rizikai pašalinti ar sumažinti ir nustatomas jų veiksmingumas ir pakankamumas

parengiamas rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių planas (priemonės, atsakingi darbuotojai, terminai, lėšos, vykdymo kontrolė)

rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių planas aptariamas su darbuotojais, planą tvirtina darbdavys

įgyvendinamos prevencijos priemonės

Įgyvendinus prevencijos priemones, atnaujinamas šios rizikos įvertinimas, sprendžiama, ar reikia kitų priemonių

su rizikos vertinimo rezultatais supažindinami darbuotojai

Rizikos stebėjimas.

Vykdomas rizikos stebėjimas. Jeigu sąlygos įmonėje pasikeičia tiek, kad gali padidėti pavojus ar kilti naujas pavojus, rizikos vertinimas nedelsiant atnaujinamas.

Profesinės rizikos vertinime dalyvaujantys subjektai

- Įmonėje rizikos vertinimą organizuoja darbdaviui atstovaujantis asmuo arba jo pavedimu darbdavio įgaliotas asmuo. Rizikos vertinimui atlikti įmonėje **tvarkomuoju dokumentu** paskiriamas kompetentingas asmuo (asmenys). Jei įmonėje nėra ar trūksta kompetentingų asmenų, su paslaugas teikiančiu išorės kompetentingu asmeniu (asmenimis) sudaroma sutartis dėl rizikos vertinimo atlikimo.
- **Cheminių, fizikinių, biologinių** rizikos veiksnių kiekybinius matavimus atlieka įmonės laboratorija ar rizikos veiksnių tyrimo įstaiga.
- Fizikinių veiksnių – šiluminės aplinkos darbo vietose – tyrimus taip pat gali atlikti kompetentingi asmenys, turintys metrologijos reikalavimus atitinkančius prietaisus.
- Asmenys, atliekantys **ergonominių** ar **psichosocialinių** rizikos veiksnių tyrimus, turi atitikti kvalifikacinius reikalavimus.
- Rizikos vertinimas atliekamas dalyvaujant darbuotojams ar jų atstovams, darbuotojų atstovams saugai ir sveikatai.

Profesinės rizikos vertinimo rezultatų dokumentavimas

- Identifikuoto rizikos veiksnio įvardijimas

- **Kiekybinio** tyrimo rezultatai - tyrimo protokolai:
 - ✓ **cheminio** rizikos veiksnio dydis – matuojamas
 - ✓ **fizikinio** rizikos veiksnio dydis – matuojamas/darbo priemonių techniniai dokumentai
 - ✓ **ergonominio** rizikos veiksnio dydis – matuojamas
 - ✓ **biologinio** rizikos veiksnio dydis – ?
 - ✓ **psichosocialiniai** rizikos veiksniai – tyrimas

- **Kokybinio** tyrimo rezultatai:
 - ✓ **fiziniai** rizikos veiksniai

Profesinės rizikos vertinimas

DARBUOTOJAI, KURIEMS GALI GRĖSTI DIDESNĖ RIZIKA

- ▶ Neįgalūs darbuotojai
- ▶ Darbuotojai migrantai
- ▶ Jauni ir vyresnio amžiaus darbuotojai
- ▶ Nėščios moterys ir krūtimi maitinančios motinos
- ▶ Neparengti arba nepatyrę darbuotojai
- ▶ Techninės priežiūros srities darbuotojai
- ▶ Nusilpusį imunitetą turintys darbuotojai
- ▶ Sveikatos problemų turintys darbuotojai, pavyzdžiui, sergantys bronchitu
- ▶ Vaistus vartojantys darbuotojai, dėl kurių jie gali tapti pažeidžiamesni

Mobingas

- ▶ *Mobingas – bet koks ir bet kokios formos įžeidžiantis, užgaulus ar kitoks piktnaudžiaujamo pobūdžio pasikartojantis elgesys, nukreiptas prieš atskirą (-us) darbuotoją (-us), kuriuo pažeidžiama darbuotojo profesinė, materialinė, socialinė ar psichologinė gerovė, sukeliamas poveikis psichinei ir fizinei darbuotojo sveikatai, reputacijai, mažinamas darbuotojo produktyvumas. Darbo ginčą nagrinėjanti institucija, atsižvelgusi į aplinkybes, gali mobingu pripažinti nedaugkartinio pobūdžio šiurkštaus pobūdžio veiksmus, jei šie pažeidė asmens teises.*

H. Laymann kriterijai (komunikacija)

- vadovas (-ė) riboja galimybę išsakyti savo nuomonę;
- nuolatinis pertraukinėjimas kalbant;
- galimybę išsakyti savo nuomonę riboja bendradarbiai;
- bendraujama pakeltu tonu, šaukiant arba garsiai barama;
- nuolatinė darbo kritika;
- teroras telefonu;
- žodiniai grasinimai;
- grasinimai raštu;
- kontakto vengimas demonstruojant niekinančius gestus ar žvilgsnius;

H. Laymann kriterijai (socialiniai santykiai)

- nutraukiamas bendravimas;
- bendradarbiai draudžia su jais bendrauti;
- darbo vieta perkeliama toliau nuo kitų, į kitą patalpą;
- kitiems kolegoms draudžiama bendrauti su auka;
- su auka elgiamasi kaip su „tuščia vieta“.

H. Leymann kriterijai (socialinis autoritetas)

- neigiamas vertinimas;
- skleidžiamos paskalos;
- pajuokos;
- įtarimai psichiniais sutrikimais;
- užuominos pasitikrinti pas psichiatrą;
- išjuokiami fiziniai trūkumai;
- išjuokiamai pamėgdžiojama eisena, balsas, gestai;
- išpuoliai dėl politinių pažiūrų ar religijos;
- išjuokiamas asmeninis gyvenimas;
- pajuokiama dėl tautybės;
- darbai, žeminantys asmeninį orumą;
- neteisingas ir įžeidžiantis darbo vertinimas;
- abejojama aukos sprendimais;
- išrėkiami keiksmai, įžeidžiantys pasisakymai;

H. Leyman kriterijai (profesinė veikla)

- neskiriamos jokios darbinės užduotys;
- bet kokia veikla ribojama taip, kad auka net negali sugalvoti sau kokių nors uždavinių;
- skiriamos beprasmiškos darbinės užduotys;
- skiriamos užduotys, viršijančios aukos galimybes;
- nuolatos skiriamos vis naujos užduotys;
- skiriamos įžeidžiančios užduotys;
- skiriamos užduotys, kurios viršija aukos kvalifikaciją, taip siekiant diskredituoti.

H. Leymann kriterijai (sveikata)

- ▶ verčiama atlikti sveikatai pavojingas užduotis;
- ▶ grasinimai panaudoti fizinę prievartą;
- ▶ naudojami fiziniai veiksmai neva siekiant „pamokyti“;
- ▶ šiurkštus elgesys;
- ▶ daroma materialinė žala, priverčiama patirti išlaidas;
- ▶ padaroma materialinė žala darbe arba aukos namuose;
- ▶ seksualinis priekabiavimas.

Gordon Willard Allport netolerancijos skalė

- ▶ Pirma pakopa: žodiniai išpuoliai;
- ▶ Antra pakopa: vengimas;
- ▶ Trečia pakopa: diskriminacija;
- ▶ Ketvirta pakopa: fiziniai išpuoliai;
- ▶ Penkta pakopa: sunaikinimas.

Smurto darbo aplinkoje teisiniai kriterijai

- ▶ Veika, kuri yra smurtinė;
- ▶ Aplinka, kurioje vyksta veika;
- ▶ Pasekmės, kurias veika sukelia;
- ▶ Santykiai tarp smurtautojo ir aukos;
- ▶ Smurtaujančio asmens psichinis santykis su veika.

Kelių darbdavių atsakomybės klausimas

- jei dėl DSS reikalavimų pažeidimo įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, avarija ar atsirado kitokių sunkių padarinių, turi būti nustatyta, kas tokiu atveju buvo atsakingas už dviejų ar daugiau atskirų įmonių darbuotojų saugą ir sveikatą;
 - pavyzdžiui, laikinai vienos įmonės teritorijoje buvo vykdoma kelių įmonių veikla, tačiau įmonės, kurios teritorijoje buvo vykdoma ši veikla, vadovas tinkamai neperdavė pareigos paskirti ir pats nepaskyrė darbų koordinatoriaus ar atstovo;
 - nustatius, kad dėl darbų koordinavimo trūkumo įvyko nelaimingas atsitikimas, BK 176 straipsnio subjektu, atsakingu už kilusius padarinius, pripažintas įmonės, kurios teritorijoje buvo vykdomi darbai, vadovas... (Nr. [2K-572/2013](#)).
-

Kelių darbdavių atsakomybė

- Darbdavys, nusiuntęs savo darbuotoją į kitą įmonę, privalo bendradarbiauti su kita įmone, kurios teritorijoje bus atliekamas darbas, kad būtų užtikrinta darbų sauga. Tokiu atveju abi įmonės turi pareigą užtikrinti darbų saugą ir, vykdydamos šią pareigą, privalo bendradarbiauti.
- Kai nustatomas priežastinis ryšys tarp dviejų (ar kelių) įmonių padarytų teisės pažeidimų ir nukentėjusiojo mirties, tai Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta atsakomybė turi būti taikoma abiem (ar visoms) įmonėms, atsižvelgiant į jų kaltės dalį (dalinė atsakomybė).

LAT 3K-3-121/2011.

Kelių darbdavių darbas vienoje darbo vietoje

- Darbdaviai, organizuodami įmonės veiklą, privalo užtikrinti ne tik įmonės darbuotojų, **bet apskritai visų asmenų, esančių toje teritorijoje, saugą**. Tai bendrasis principas, kurio privalo laikytis bet kuris darbdavys (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2008*).

Darbdavio pareigos

- ▶ NA prevencijai nepakanka tik reglamentavimo ir instruktavimo.
- ▶ Svarbu:
 - ▶ Kontrolė;
 - ▶ Galimybė darbuotojui vykdyti funkcijas nepažeidžiant nustatytų reikalavimų.

LVAT A-439-146/2016

Darbdavio pareigos

- Profesinių ligų prevencija:
 - faktinė aplinkybė, kad kenksmingų veiksmų leistinos ribinės vertės neviršijo teisės aktuose nustatytų leistinų verčių, visiškai neeliminuoja šių veiksmų daromo neigiamo poveikio sveikatai.

LVAT A-916-858/2016

LVAT A-930-502/2016

Profesinės ligos nustatymas

- Nustatant profesinę ligą svarbu:
 - ligos anamnezė;
 - gyvenimo anamnezė;
 - kenksmingų veiksnių leistinų ribinių verčių laikymasis;
 - darbo veiklos raida;
 - ryšys tarp kenksmingo darbo aplinkos veiksnio ir profesinės ligos.

LVAT A-524-552/2017

Nukentėjusiojo veiksmų įtaka

- ▶ Darbdavio atsakomybės nepaneigia:
 - ▶ darbuotojo neblaivumas (LAT 2K-460-507/2016; 2K-11-648/2017);
 - ▶ instrukcijų nesilaikymas (LVAT A-603-502/2017).

Darbuotojų mokymas/instruktavimas

- Ką norime pasakyti?
 - koks mokymo tikslas?
- Kam norime pasakyti?
 - amžius, lytis, išsilavinimas, šeiminė padėtis, darbo patirtis..
- Kaip reikia pasakyti?
 - būdai, metodai, tęstinumas (žinių patikrinimas).

IFORMINIMO KLAUSIMAI!!!

Darbo santykių šalių pareigos

- ▶ Įgyvendindami teises turi veikti sąžiningai, bendradarbiauti, nepiktnaudžiauti (DK 24 str. 1 d.).
- ▶ Privalo pranešti apie dalykus, galinčius turėti įtakos (DK 25 str. 1 d.).
- ▶ Darbuotojas turi saugoti tiek turtinius, tiek ir neturtinius interesus (DK 31 str. 2 d.).

Darbdavio pareigos ir COVID-19

- ▶ Darbdavio pareiga yra sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais. (DSSI 11 str. 1 d.).
- ▶ Darbdavys turi imtis priemonių, jeigu yra įtarimų, kad darbuotojas serga.
- ▶ Jeigu yra rizika, kad gali užsikrėsti.
- ▶ Turi būti dezinfekuojama/organizacinės/individualios apsaugos priemonės ir pan.
- ▶ VDI rekomendacijos – dezinfekuoti/vėdinti patalpas/suteikti informaciją.

TEISĒ ATSIJUNGTI !!!!!

Ačiū už dėmesį!

Dr. Vilius Mačiulaitis

Advokatas

Mob. +370 68616097

El. p. vilius.maciulaitis@ilaw.legal

ILAW LEXTAL

Konstitucijos pr. 7, verslo centras „Europa“, 24 aukštas, 09308 Vilnius

Tel.: +370 5 24 876 70

El. p.: info@ilaw.legal

www.ilaw.legal